

HARP TARİHÇİLERİMİZ VE BURSALI MEHMET NİHAT BEY (1886-1928)

OUR WAR HISTORIANS AND BURSALI MEHMET NİHAT BEY (1886-1928)

Ekrem Hayri PEKER¹

Özet

Harp Tarihçiliği'nin önemi savaşlardaki yenilgilerimizle anlaşılmıştır. Hasan Bey, Arif Bey, Süreyya Paşa ve Mehmet Nihat Bey bu tarihçilerimiz içinde önemlilerindendi. Osmanlı'da yenileşme hareketleri ile ordu içinde de yenileşme başlamıştır. Özellikle Macar ve Polonyalı sığınmacıların katkıları büyük olmuştur. Mehmet Nihat Bey Harp Tarihçiliği sahasında yazdığı eserlerle önemli hizmetler vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Harp Tarihçiliği, Mehmet Nihat Bey, Colmar von Der Goltz.

Abstract

The significance of the Warfare's History has been understood with our eccentricities in the wars. Mr. Hasan, Arif, Sureyya Pahsa and Mehmet Nihat were among the most important of these historians. Innovation in the Ottoman Empire also started to improve in the army. Especially the contributions of Hungarian and Polish asylum seekers have been great. Mehmet Nihat has provided important services with works he wrote on the field of Harp History.

Key words: Warfare's History, Mehmet Nihat Bey, Colmar von Der Goltz.

¹Araştırmacı Yazar - ekremhayrpeker@gmail.com

Giriş

Mülazım Hasan, “Tekrar Başımıza Gelenler” adlı kitabında “Eğer daha önce esirlik yaşayan komutanlarımız esaret anılarını yazsalar belki bu kadar kolay teslim olmazdık” diye yazar¹. Mülazım Hasan, ayrıca Edirne’nin teslim olmasıyla ilgili olarak, Bulgarların nasıl siperlerimizin yanına kadar soktukları projektörleri yakarak siperdeki askerlerimizi etkisiz hale getirdiklerini yazar. Elektrik, akıllı Bulgar subayları elinde etkili bir silaha dönüşür. Siperlerimizin bir kısmı gelişigüzel yapılmıştır². Mülazım Hasan, ayrıca Edirne Müdafaaasını yapan Şükrü Paşa’yı “Askeri tel örgü dışında kırdırdı. Bulgar Ordusu tel örgüye dayandıklarında müdafaa yapacak asker kalmamıştı” diye eleştirir.

93 Harbinde Gazi Ahmet Muhtar Paşa’nın yanında bulunan Arif Bey, yaşadıklarını ve gördüklerini “Başımıza Gelenler” adlı eserinde acı şekilde anlatır. Ordunun elinde harita yoktur. “Çarlık, rahatsız olmasın” diye harita çıkarılmamıştır. Ordunun süvarisi yoktur. Geri çekilen Rus birlikleri takip edilemez. Süvari kuvveti olarak iki tarafta da eşkıyalık yapan Karapapak Mihrali, çetesiyle orduda süvari görevini üstlenir³. Ahmet Muhtar Paşa, Bursalıdır. 1839 yılında Bursa’da doğmuştur. Ahmet Muhtar Paşa, İlk ve Orta eğitimini Bursa’da tamamlar. Bursa Askeri İdadisini bitirdikten sonra İstanbul’a giderek öğrenimini Harbiye Mektebi’nde sürdürür. 1860 yılında Harbiye’yi birincilikle bitirerek kurmay yüzbaşı olur. 21 Ocak 1919 tarihinde 80 yaşındayken İstanbul’da vefat eden Paşa, Fatih Camii avlusuna gömülür. Ordudaki komutanlar, subaylar, harita okuyamaz. Artvin’de ve Doğu Beyazıt’taki birlikler hareketsiz kalır. Muhtar Paşa’nın yardım götürdüğü Kars Kalesi beklenmedik şekilde teslim olur. Rus Orduları Erzurum’dan püskürtülür. Gazi Muhtar Paşa, Balkanları müdafaa için çağrılır. Muhtar Paşa cepheden ayrıldıktan sonra Erzurum Kalesi düşer. Savaş bittiğinde Gazi Muhtar Paşa, Plevne’de destan yazan Gazi Osman Paşa ve Elena kahramanı Fuat Paşa gibi deneyimli komutanlar ordudan uzaklaştırılırlar. Gazi Osman Paşa, sarayda başmabeyinci olur ve iki çocuğu saraya damat olur. Gazi Muhtar Paşa, fevkalade komiser olarak Mısır’a gönderilir. Yirmi yıl sonra döner. 1897 yılında Yunan ordularını bozguna uğratan Ethem Paşa’da ordudan uzaklaştırılır ve sarayda görevlendirilir. Gazi Ahmet Muhtar Paşa, Çapı

¹ Mülazım Hasan, **Tekrar Başımıza Gelenler**, İstanbul,1991, s. 11.

² Mülazım Hasan, **a.g.e.** s 202.

³ Arif Bey, **Başımıza Gelenler**, İstanbul,1973, s. 100 – 105.

Büyük Topların Kullanımı, Dumansız Barutlar... Gibi çok sayıda kitap yazmıştır. Paşa, Ayan Meclisinde görev alan Paşa, Miladi takvime geçilmesini savunan yazılar yazmıştır.

1826 yılında yeniçeri ordusunun ortadan kaldırılmasının faturası 1828-1830 yıllarında Rusya'yla savaştaki yenilgi; Kafkasların kaybı, Balkanlarda toprak kaybı ve Yunanistan'ın bağımsızlığı olmuştur. Oysa Mısır Valisi olan Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın kurduğu ordu, kısa sürede Mora isyanını bastırılmış ve Girit'de asayiş sağlanmıştı. Osmanlı Devleti'nin Müslüman tebaası matbaayı geç kullanmaya başladı. Okullaşmanın yaygınlaşması da çok geç oldu. Askeri yenilgilerden sonra Prusya Kralına gönderilen elçiyle Kraldan münecimler istendiği anlatılır. Doğruluk payı olabilir. Zira Osmanlı ordusunda danışmanlık yapan Alman General Moltke, asi Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa komutasındaki kuvvetlerle yapılan Nizip Savaşı'ndan önce münecimlerin Keçi bağırsaklarından fal baktıklarını, ona göre savaş gününü seçtiklerini yazar. Savaş Osmanlı ordusunun yenilgisiyle biter ve Mısır ordusu hiçbir direnişle karşılaşmadan Kütahya'ya gelir⁴.

1. Osmanlı Ordusunda Yenileşme Hareketleri

Prusya Kralı'ndan münecim gelmeyince mecburen Mühendis Okulu ve topçuluk okulları açıldı. Ancak bunlar uzun süreli olmadılar. Askeri alanda ciddi diyebileceğimiz okullar Padişah II. Mahmut döneminde açıldı 1827 yılında Tıbbiye, 1835 yılında Harbiye ve 1849 yılında Baytar Mektebi açıldı⁵. Osmanlı Ordusu II. Mahmut döneminde Prusya'dan askeri danışman getirdiyse de esas fayda Polonyalı ve Macar yurtseverlerden gelmiştir. Önce 1830'da Rus Çarlığına ayaklanan Polonyalı yurtseverlerden Osmanlı Ordusunda görev almışlardı. Daha sonra 1848 yılında Macaristan'ın bağımsızlığı için ayaklanan Macar yurtseverler ve onlara yardıma koşan Polonyalı yurtseverler, isyanın kanla bastırılmasından sonra Osmanlı Devleti'ne sığındılar. Rus Çarlığı ve Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun ulti-matomuna rağmen Osmanlı Devleti mültecileri iade etmedi⁶.

Mültecilerin çoğu Komiseri Ahmet Vefik Paşa'nın teklifiyle Müslüman olup Osmanlı Ordusu'nda görev aldılar⁷. Bugün, Budapeşte'nin şirin bir meydanında heykeli olan Josef Bem'in, Osmanlı Ordusu'ndaki adı Murat Paşa'ydı. Osmanlı Ordusu'nda görev alan bu

⁴ Paul İmbert, **Osmanlı İmparatorluğu'nda Yenileşme Hareketleri – Türkiye'nin Meseleleri**, Engin Yayıncılık, Çev. Adnan Cemgil, s. 127.

⁵ Yahya Akyüz, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, Eylül 2004, s. 132- 135.

⁶ Şerif Mardin, **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s. 10 -11.

⁷ M. Kaçar, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Askeri Alanda Yenileşme Hareketlerinin Başlangıcı", **Osmanlı Bilimi Araştırmaları I**, Yayına Haz: Feza Günergun, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1995, s. 209 – 220.

subaylar Kırım Savaşı'nda canla başla savaştılar. Kırım Savaşı'nı anlatan Tolstoy, Rusya'da subay yetiştiren 20 askeri okul olduğunu yazar. O yıllarda Osmanlı Devletinde bir okul vardır. Subayların dışında çok sayıda sivil sığınmacı Osmanlı Devleti'nde görev alarak, Topçuluktan, haritacılığa; matematik eğitiminden, veterinerliğe kadar değişik alanlarda Osmanlı Devleti'ne canla başla hizmet ettiler⁸.

II. Mahmut döneminde 1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılınca Askerî Mansure-i Muhammediye ordusu kurulmuştur⁹. Avrupa'nın en güçlü kara ordusu olan Fransız ordusunu, Osmanlı yeni kurulan orduya örnek almıştır. Ancak Fransız ordularının 1870–1871 Sedan Savaşı'nda Alman ordularına yenilmesinden sonra, Osmanlı Erkânı Harbiyesi, II. Abdülhamit dönemi (1882) yönünü Alman ordularına çevirmiştir. Osmanlı Erkânı Harbiyesi, II. Abdülhamit'in de onayıyla Alman İmparatorluğu'nun Başbakanı Bismark'tan askerî uzmanlar istemiştir. 1882'de çeşitli ordu sınıflarına mensup yüksek rütbeli subaylardan kurulan bir Alman heyeti İstanbul'a gelmiştir. Heyetin başkanı Süvari Albay Köhler'di¹⁰. Bir yıl sonra da Osmanlı ordusunda uzun müddet hizmet edecek olan Albay Colmar von Der Goltz gelmiş ve Köhler'in ölümü üzerine heyet başkanı olmuştur. Alman heyet başkanı Goltz, adını Türk tarihine “Golç Paşa” olarak yazdırmıştır¹¹.

Goltz, Berlin Askerî Üniversitesi'nde harp tarihi öğretmenliği yapmıştır. Aynı zamanda Alman İmparatoru II. Wilhelm'e de harp tarihi dersleri vermiştir. Alman heyeti başkanı olduktan sonra Osmanlı ordusuna ait askerî eğitim kurumlarında reformlar yapmaya başlamıştır. Osmanlı ordusuna uygulamalı eğitim (tatbikat, atış, harp oyunu vb.) vermiştir. Goltz, Harp Akademisi'nde (Erkan-ı Harbiye Mektebi) ilk kez tabiye ve harp tarihi derslerini, 1907'de nazari olarak okutmuştur. Ancak burada harp tarihi bir ders konusu olarak kurmay subayların yetiştirilmesine yardımcı olmak maksadıyla görülmüştür. Goltz Paşa'yla ilgili olarak İsmail Okday'ın anılarında ilginç bir olay vardır. Son Osmanlı Sadrazamı Tevfik Paşa'nın oğlu, Padişah V. Mehmet Vahdettin'in oğlu olan İsmail Okday'ın Yanya'dan Ankara'ya adıyla yayınladığı anılarına bakalım¹². 1915 yılı Kasım ayında Von Der Goltz Paşa, kendi isteği ile İngilizlerle savaşan VI. Osmanlı ordusu Kumandanlığı'na tayin edildi. Bu sırada orduyu Nurettin Paşa kumanda ediyordu. Nurettin Paşa, Selman-ı Pak harbini kazanmış, General Towsend komutasındaki İngilizleri Kut-ul Amare kasabasına hapsedmişti.

⁸ İlber Ortaylı, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, s:278-279.

⁹ A. Yaramış ve M. Güneş (ed.), *Askerî Kânûnâmeler (1826-1827)*, Asil Yayıncılık Ankara, 2007, s. 46.

¹⁰ İlber Ortaylı, *Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu*, 11. Basım, İstanbul 2010, s.101-116.

¹¹ Kazım Karabekir, *Türkiye'de ve Türk Ordusunda Almanlar*, Emre Yayınları, 2001, s. 197 – 199.

¹² İlber Ortaylı, *a.g.e.* 289.

Görev devri esnasında Golt Paşa ve Nurettin Paşa tartışırlar. İhtiyar Müşir (orgeneral); “Düşmana karşı yapılacak hücum, onun evvela siperlerini kesif bir topçu ateşi altında bunaltıp ondan sonra piyade hücumuna geçilmesi suretiyle olmalıydı. Halbûki siz bunun tersini yapıyor evvela piyadeyi hücumu kaldırıyor, ondan sonra topçu atışlarına geçiyorsunuz. Bu yüzden birliklerinizin ağır kayıplara uğramasına sebep oluyorsunuz. Bu bölgedeki birliklerin hepsi Anadolu’nun Türk Mehmetçiklerinden kuruludur. Bunların sevk noktalarından buralara gelirken zaten yüzde otuzu hastalık, gıdasızlık ve bakımsızlıktan yolda ölüp gitmiştir. Kalan yüzde yetmiş ini de siz silah, cephane, yiyecek ve içecek bakımından noksansız muhafazalı olan ve siperlerde buldukları içinde emin bir şekilde müdafaa harbi yapan İngilizlere beyhude yere kırdırıyorsunuz” diyordu. İsmail Hakkı Bey, Kazım Karabekir’in de bu görüşe katılıyordu¹³.

Oysa İsmail Hakkı Bey, Yanya’nın Güney’inde bulunan Kozmira’da yapılan savaşlardaki Mehmetçik kırımından bu şekilde bahsetmez. Arnavutlardan kurulu alayın kaçmasıyla Manolassa tepeleri ve Aetoraki Dağı Yunanlıların eline geçmiş, yapılan hücumlarda Anadolu Mehmetçiklerinden kurulu iki tümen büyük zayıat vermiş, Arnavut alayı hücumu katılmamıştır¹⁴. Savaş sonrası yokluklar içinde bulunan genç Türkiye cumhuriyetinin var gücüyle demiryolu yapmaya çalışmasının bir sebebi de asker nakli sırasındaki yüksek kayıptır.

Askeri tarihçilik alanında faaliyet gösteren subayların birisi de Süreyya Paşa’dır. Kadıköy’de sinema, opera, plaj, çiftlik ve yün işleyen Adalet Mensucat Fabrikası’nı kuran Süreyya Paşa (İlmen) Osmanlı ordusunda havacılık şubesini kuran subaylardan birisidir. Erkan-ı Harbiye İkinci Şubesi Müdürü görevindeyken Ceride-i Askeriye’de makaleler yazar, askeri konularda kitaplar kaleme alır. İlk kez askeri cep takvimini hazırlar.

2. Bursalı Mehmet Nihat Bey (1886-1928)

Mehmet Nihat Bey, 1886’da Bursa’da doğmuştur. Bu nedenle kendisine Bursalı denilmiştir¹⁵. Babası Abdulvahap, dedesi Özbekistan’ın Buhara kentinde doğan Hacı Vikvik’tir. 1928’de görev esnasında kaza kurşunu ile İzmir’in Güzelbahçe ilçesinde (Kilizman) şehit düşen¹⁶ Kurmay Yarbay Bursalı Mehmet Nihat Bey, 42 yıllık kısa hayatına

¹³ İlber Ortaylı, a.g.e. 292.

¹⁴ İsmail Okday, **Yanya’dan Ankara’ya**, s:89-91.

¹⁵ Hakan Bacanlı, “Türk Harp Tarihinin Öncü İsmi (Bursalı) Mehmed Nihad Bey, Eserleri Ve Tarihçiliği”, **Tarihin Peşinde - Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2015, Sayı: 14, s. 135.

¹⁶ İ. Hakkı Akansel, **Güzelbahçe Şehitleri**, İzmir 1996, s.11-16.

kendi harp tecrübelerinden (Trablusgarp, I. ve II. Balkan Harpleri, I. Dünya Harbi, Kurtuluş Savaşı) ve yabancı kaynaklardan çevirdiği 39 harp tarihi eserini sığdırmıştır. Bursalı Mehmet Nihat Bey, Trablusgarp, Balkan Harbi, Çanakkale ve İstiklâl Savaşı'na katılmıştır. Uzun yıllar Harp Akademisinde öğretmenlik yapmış ve birçok kurmay subayı fikrî yönden etkilemiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Harp tarihi içerikli konferanslar vermiş, vefatından bir yıl öncesine kadar Çanakkale'yi ziyaret edenlere, çarpışmaların geçtiği mekânlarda, çok değerli bilgiler aktarmıştır. Nihat Bey, yaşadığı dönem ve katıldığı savaşlar itibarıyla döneminin koşullarını objektif bir gözle analiz etmiş ve kendinden sonra gelecek nesillere büyük eserler bırakmıştır. Tanık olduğu olayları kaleme alarak yakın tarihimize ışık tutmuştur.

Osmanlı ordusunda gerçek anlamda harp tarihinin, teşkilat halini alması ise I. Dünya Savaşı döneminde (29 Mart 1916'da) İstanbul'da Karargâhı Umumiye'nin (Erkânı Harbiye) 16. Şubesi olarak "*Tarihi Harp*"in kurulmasıyla başlamıştır. Bu teşkilat askerî tarih olaylarına ait belgeleri toplayarak bir arşiv kurmaya çalışmıştır. 1917'de "*Harp Cerideleri ile Vesaik-i Harbiye Dosyaları Hakkında Talimat*" (Harp Cerideleri ile Harp Belgeleri Dosyaları Hakkında Yönetmelik) çıkarılarak askerî tarih çalışmaları yönlendirilmiştir. 16. Şube, 10 Kasım 1919'da 8. Şubeye dönüştürülmüş ve olaylara ait belge tasnifine başlanmıştır. Olayların gruplandırılmasında "Balkan Harbinden Önceki Harpler", "Balkan Harbi", "1. Dünya Harbi", "Sağlık Harp Tarihi", "Veteriner Harp Tarihi" ve "Arşiv" başlıkları saptanmıştır. Erkânı Harbiye-i Umumiye, Tarihi Harp Şubesi, 3 Temmuz 1920 yılında, "*Tarih-i Harp Tahrir Heyeti*" (Harp Tarihi Yazma Kurulu) adıyla, askerî tarih çalışmalarını sürdürmüştür. Adı geçen kurul, 1921'de Tarihi Asker'i Encümeni; 1922 yılında "Genelkurmay Encümeni" adını aldıktan sonra aynı yıl "Tarihi Harp Şubesi", 1926 yılında da "Harp Tarihi Dairesi" olmuştur.

Kısaca anlatılan bu süreçte Bursalı Mehmet Nihat Bey, ilk harp tarihi çalışmalarının içinde olmuş ve bizzat kurucuları arasında yer almıştır. Nihat Bey, 1907'de Harp Akademisi'nde öğrenci olmasından dolayı sınıf arkadaşlarıyla birlikte ilk kez nazarî harp tarihi alan şanslı öğrencilerden olmuştur. Harp tarihinin önemini bu dönemde kavramıştır. Bursalı Mehmet Nihat Bey, askerlik hayatı boyunca harp tarihi açısından önemli olan kişisel notlarını harp tarihine vesika oluşturması bilinciyle hazırlamaya başlamıştır. Özellikle Balkan ve I. Dünya Harpleri esnasında gelecek kuşakların ders alabilmesi için tanık olduğu olayları

objektif bir biçimde yazmıştır. Osmanlı Erkânı Harbiyesi, Bursalı Mehmet Nihat Bey'in bu özelliğini takdir etmesinden olacaktır ki genç bir subay olmasına rağmen 30 Eylül 1918'de İstanbul'da Yıldız Sarayı'nda bulunan Harp Akademisi Müdür Yardımcılığı'na atamış ve ardından Harp Akademisi ile ilgisi sürmek koşuluyla Erkânı Harbiye, 16. Şubede (Tarih-i Harp) görevlendirmiştir¹⁷. Bu şubenin gerçek anlamda Harp Tarihi şubesi olması için çok çalışmış, bilgi ve tecrübelerini aktarmıştır. 1918'den itibaren Harp tarihi açısından önemli yabancı kaynakları Türkçeye çevirmeye ve tanık olduğu savaşları yazmaya başlamıştır. 10 Kasım 1919'da 16. Şubenin 8. Şubeye dönüştürülmesi ve modern anlamda harp tarihi için arşiv oluşturmak üzere, olaylara ait belge tasnifine başlanmasında etkin rol almıştır. Cumhuriyet'in ilk harp tarihçisi olan Nihat Bey'in yazdığı eserler, zamanın çok ötesinde tarafsız bir kalemle ustaca yazılmış, hatalar ve ders alınması gereken noktalar titizlikle işlenmiştir. 14 Mayıs 1905 tarihinde Harp Okulundan teğmen olarak mezun olmuş ve kurmay sınıfına ayrılmıştır. Haziran 1912'de Çanakkale Ordusu ile İtalya Savaşı seferberliğine katılmıştır. 29 Eylül 1912'de Balkan Savaşı seferberliği dolayısıyla Büyük Karargâh-ı Umumi Kurmay Başkanlığı emrine verilmiş ve 19 Ekim 1912'de yüzbaşı olmuştur.

Kasım 1912'de kurmay sınıfına kabul edilen Mehmet Nihat Bey, Balkan Savaşı'ndan sonra savaş sonunda harp okulunun açık bulunan harp tarihi öğretmeni yardımcılığına atanmıştır. Çanakkale Savaşı başlayınca 28 Mart 1915'te Çanakkale Truva yakınında Kalvert çiftliğindeki 15. Kolordu karargâhına atanmış, 15. Kolordu Harekât Şube Müdürlüğü yapmıştır. Daha sonra 9 Ocak 1916'ya (düşmanın Çanakkale'yi boşalttığı tarih) kadar Çanakkale Seddülbahir cephesi Güney Grubu Harekât şube Müdürlüğü'nü yapmıştır. 1 Eylül 1916'da binbaşı olmuştur. Değişik tarihlerde 6. Tümen ve Kafkas Grubu karargâhlarında bulunmuş, Başkomutanlık Kurmay Başkanlığı 2. Başkanlığı'nda görevlendirilmiş ve 12 Ekim 1918'de Harp Akademisi Müdür Yardımcılığı'na atanmıştır¹⁸. Daha sonra Genelkurmay Harp Tarihi Şubesi'nde görevlendirilmiş ve daha sonra Genelkurmay 2. Şube Müdür Yardımcılığında, Veliht yaverliğinde ve Harp Akademisi öğretmenliğinde görevlendirilmiştir.

Mustafa Kemal (Atatürk) Paşa, 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak başlattığı Millî Mücadele'ye birçok gönüllü subay gibi Kurmay Binbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey'de

¹⁷ Emeklilik Kayıtları, "Merhum Nihat Bey'in Hal Tercümesi", *Askeri Mecmua*, Yıl: 50, Sayı: 86, Eylül 1932, s.474.

¹⁸ M. Şahin Aldoğan, "Bursalı Mehmet Nihat Bey, Unutulan Türk Büyüğü", *NTV Tarih Dergisi*, Sayı 15, İstanbul, Nisan-2010, s. 67.

katılmak istemiştir. Bunun için Mustafa Kemal Paşa'dan izin istemesi üzerine kendisine şu haber gönderilecektir¹⁹;

“Bursalı Binbaşı Mehmet Nihat Bey gibi değerli bir zabitemizin Anadolu'ya geçmemesi gerekir. Millî Mücadele'de savaşıacak düzenli ordunun, eğitim görmüş tecrübeli kurmaylara daha çok ihtiyacı vardır. Böyle kıymetli zabitemizin İstanbul'da kalarak Harp Akademisinde yetiştireceği öğrencilerini Anadolu'ya göndermesi daha faydalı olacaktır.”

Mustafa Kemal Paşa, Yunanlıları Anadolu'dan atmak için Doğu ve Güney cephelerindeki kuvvetleri, Kocaeli bölgesindeki kuvvetleri Büyük Taarruzdan önce bir noktaya toplamaya başlayacaktır. Harp tecrübesi olan değerli komutanlara ihtiyaç duyduğu için Kurmay Binbaşı Bursalı Mehmet Nihat Bey'inde Anadolu'ya geçmesini ister. Büyük Taarruz'dan önce Mehmet Nihat Bey, Anadolu'ya geçmiş ve 6. Kolordu Kurmay Başkanı görevine tayin edilmiştir.

1922'de yarbay olmuştur. Bursalı Mehmet Nihat Bey, Cumhuriyet döneminde harp tarihi çalışmalarına hız vermiştir. 29 Ağustos 1923–06 Şubat 1926 yılları arasında Harp Akademileri Harp Tarihi Öğretmenliği ve Genelkurmay Neşriyat Şube Müdürlüğü yapmıştır. 1928'e kadar İstanbul ve Çanakkale'de harp tarihi konferansları vermiş, bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla 39 harp tarihi eserini ülkemize kazandırmıştır. Kendisinden sonra harp tarihçisi olacak öğrenciler yetiştirmiştir. 1926'da 5. Alay Komutanlığı'na atanmıştır. İzmir Müstahkem Mevkii Tugay Komutanı iken, bir görevden döndüğü sırada geceleyin Jandarma nöbetçi eri tarafından atılan kurşunla 14 Temmuz'u, 15 gecesi Temmuz'a bağlayan gece 1928'de şehit olmuştur. Mezarı İzmir Güzelbahçe yolu mahalle mezarlığındadır.

En önemli eseri olan, 1213 sayfa ve 107 kroki içeren üç ciltlik “Balkan Harbi, Trakya Seferi” eserinin I. ve II. ciltleri 1924, III. cildi 1928 yılında basılmıştır. Kendi harp tarihini yazan Bulgar Genel Kurmayı bu eserden faydalanmıştır. Mehmet Nihat Bey bu savaşın kaybedilme sebebi olarak şunları yazar: “... (Orduda) yokluklar ve kötülükler ise başlıca ‘Bilim ve bilgi sahibi olma’ noksanlığından doğmuştur. Ordu ‘tarihini ve harp tarihini’ bilmiyordu, incelememişti. Kuruluş ve malzemesini bilim ve bilgiye değil, hayal ve isteğe ve basmakalıp teorilere dayandırmıştı. ... Sayıları 1100'ü geçen tabura ve bu oranda çeşitli sınıflara sahip bir teorik ordu kuruluşunu kâğıt üzerin çizmekle taklitçisi olmak istediğimiz Alman Ordusu'nun bir kısım talimatname ve yönetmeliklerini yalan yanlış çevirerek yarım

¹⁹ Sezgin Kaya, “Bursalı Mehmet Nihat Bey”, *Çanakkale Araştırmaları Türk Yılı*, Yıl: 13, Bahar 2015, Sayı: 18, s. 738.

yamalak orduya dağıtıvermekle, bizde de bulunsun diye alman Ordusu'ndaki bazı okul ve kurumları yarım yamalak taklit edivermekle istenen sağlamlığa sahip bir temele dayanarak vücuda gelmeye başlamış ve hatta gelmiş olduğu kabul edivermiştik.”

Mehmet Nihat Bey “Balkan Harbi, Trakya Seferi” eserinin III. Cildini şu sözlerle bitirir: “Bu ciltte beni iten içtenlik ve iyi niyettir. Kendime göre yanlış gördüğüme yanlış, kötü saydığıma kötü dedim. Bu savaştan ders alan bazı subaylar Büyük Harpte, istiklal muharebelerinde yüksek nitelik göstermişlerdir.” Eski kuşak subayların ordunun NATO emrinde olmasına karşı çıkmasının altında yabancı subayların danışmanlığında ve yönetiminde olmasının Balkan Savaşı ve I.Dünya Savaşı'nda nelere mal olduğunu yaşamışlardı.

2.1 Eserleri²⁰:

2.1. Eski Yazılar:

1. Balkan Harbi, Trakya Seferi, 1. cilt, 1340(1924)
2. Balkan Harbi, Trakya Seferi, 2. cilt, 1924
3. Balkan Harbi, Trakya Seferi, 3. cilt, 1928
4. Büyük Harp, 1., 2., 3., 4.cilt, Almandan çeviri 1926
5. Büyük Harp'te Türk Harbi, 1. cilt, 1927
6. Büyük Harp'te Türk Harbi, 2.cilt, 1928(Türk Cepheleeri Harekâtı)
7. Büyük Harp'te Türk Harbi, 3.cilt 1928
8. Harbi Umumi Tarihi, 1 ve 2.cilt, çeviri
9. Büyük Harp'te Çanakkale Seferi, çeviri, İlhami Fevzi Matbaası, 1926
10. Harbi Umumi'de-Seddülbahir (Cenup) Grupları Muharebatı, 1336 (1920) telif
11. Harbi Umumi'nin Tenkidi, çeviri
12. Harbi Umumi'nin İhzar ve İdaresinde Alman Erkan-ı Harbiyesi, Genaral Kol, çeviri
13. Harbi Umumi'de Fransız Sefer Planı ve Harbin İlk Ayı. çeviri
14. Harbi Umumi'de Genaral Moltke'nin Mektupları ve Hatıratı. çeviri

²⁰ Sezgin Kaya, a.g.m. s. 747 – 750.

15. Trakya'da Osmanlı-Bulgar Muharebesi, 1335(1919)
16. Balkan Harbi'nde Çatalca Muharebesi, Konferans.1341(1925)
17. Çanakkale Seferi, Charleroux'dan çeviri. Binbaşı Nihat ve Yüzbaşı Asım, İst Askeri Matbaası 1337(1921)
18. Meşhur Osmanlı Sefer ve Muharebeleri'nde Sevk ve İdare
19. Napoleon Muharebatı (Hazırlanmakta olan)
20. Kont Schilliffin'in Canne adlı eserinin 2.cildi, çeviri
21. Liege ve Namur'un Zaptı, çeviri
22. 13.Kolordu'nun İran Seferi, telif
23. Falkenheim'in Hatıratı, çeviri
24. Harbi Umumi Silsilei Neşriyatı
25. Rus-Japon Harbi (hazırlanmakta)

2.1.2. Öğretim Notları:

26. Harp Çantası (Kurmaya Subay Muhtırası)
27. Kıtaat-ı Cesime'nin Tabiyece İstihdamları Hakkında Muvakkat Talimname, çeviri
28. Atlı Farazi Tatbikat ve Tatbikat Seyahatleri'nin Suret-i Tertip ve İdaresi
29. 1870-1871 Seferi

2.1.3. Ölümünden Sonra Yayımlananlar:

30. Alman-Avusturya Şark Cephesi'nde 1914 Yaz Seferi, Grafik Halinde, Yazan Em. Albay Von Montey, çeviren Bnb. Nihat, İstanbul Askeri Matbaa, 1930 (yeni yazı)
31. 32-1914'ten 1916'ya Kadar Balkan ve Türkiye'de Büyük Harp, 95 sayılı Askeri Mecmuanın tarih kısmı, çeviri, İstanbul Askeri Matbaa 1934 (yeni yazı)

KAYNAKÇA

Akansel, İ. Hakkı, **Güzelbahçe Şehitleri**, İzmir 1996.

Akyüz, Yahya, **Türk Eğitim Tarihi**, Ankara, Eylül 2004.

Aldoğan, M. Şahin, “Bursalı Mehmet Nihat Bey, Unutulan Türk Büyüğü”, **NTV Tarih Dergisi**, Sayı 15, İstanbul, Nisan-2010.

Arif Bey, **Başımıza Gelenler**, İstanbul,1973.

Bacanlı, Hakan, “Türk Harp Tarihinin Öncü İsmi (Bursalı) Mehmed Nihad Bey, Eserleri Ve Tarihçiliği”, **Tarihin Peşinde - Uluslararası Tarih Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Yıl: 2015, Sayı: 14.

Emeklilik Kayıtları, “Merhum Nihat Bey’in Hal Tercümesi”, **Askeri Mecmua**, Yıl: 50, Sayı: 86, Eylül 1932.

İmbert, Paul, **Osmanlı İmparatorluğu’nda Yenileşme Hareketleri – Türkiye’nin Meseleleri**, Engin Yayıncılık, Çev. Adnan Cemgil.

Karabekir, Kazım, **Türkiye’de ve Türk Ordusunda Almanlar**, Emre Yayınları, 2001.

Kaçar, M., “Osmanlı İmparatorluğu’nda Askeri Alanda Yenileşme Hareketlerinin Başlangıcı”, **Osmanlı Bilimi Araştırmaları I**, Yayına Haz: Feza Günergun, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1995.

Kaya, Sezgin, “Bursalı Mehmet Nihat Bey”, **Çanakkale Araştırmaları Türk Yılığ**, Yıl: 13, Bahar 2015, Sayı: 18.

Mardin, Şerif, **Türk Modernleşmesi**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

Mülazım Hasan, **Tekrar Başımıza Gelenler**, İstanbul,1991.

Okday, İsmail, **Yanya’dan Ankara’ya**, Sebil Yayınları, Ankara.

Ortaylı, İlber, **İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı**, İstanbul.

Ortaylı, İlber, **Osmanlı İmparatorluğunda Alman Nüfuzu**, 11. Basım, İstanbul 2010.

Yaramış, A. ve Güneş, M. (ed.), **Askerî Kânûnâmeler (1826-1827)**, Asil Yayıncılık Ankara, 2007.